

## ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СУБ'ЄКТА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ТВАРИНОЮ

Устименко Олена Анатоліївна

*аспірант*

*кафедри цивільно-правових дисциплін*

*юридичного факультету*

*ХНУ імені В.Н. Каразіна*

e-mail: ustimenkoelena@ukr.net

***Ключові слова:** відшкодування шкоди, тварина, суб'єкт, утримання, володіння, експериментальна тварина, джерело підвищеної небезпеки*

Новелою цивільного законодавства України є визнання тварини в якості об'єкта цивільних прав. Це пояснюється тенденцією постійного зростання упродовж останніх десятиріч уваги з боку громадськості до тварини, як до «одухотвореної» істоти в цілому, у тому числі, й з позицій правового регулювання правовідносин, пов'язаних з тваринами. Між тим, особливості відшкодування шкоди, спричиненої твариною, а саме проблеми суб'єкта відшкодування означеної шкоди, залишаються фактично осторонь інтересів науковців.

Положеннями Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) не визначено загального суб'єкта відшкодування шкоди, спричиненої твариною. Ним врегульоване правове становище суб'єкта відшкодування шкоди, завданої відповідно окремими категоріями тварин. Загальний суб'єкт відшкодування шкоди, спричиненої твариною, визначається Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (далі – Закон України). Так, у вказаному нормативно-правовому акті зазначено, що «...шкода, заподіяна особі або майну фізичної особи, а також шкода, заподіяна майну юридичної особи твариною, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її утримує» [1]. Визначення ж терміну «утримання тварини» у цивільному законодавстві України не наведено.

Термін «утримує» трактується двозначно: філологічно під ним розуміється забезпечення певного об'єкта коштами до життя або виступ в якості його власника [2, 418]. За відсутності відповідного розтлумачення з боку законодавця, можна дійти висновку, що мова йдеться про утримання тварини з точки зору забезпечення можливості її існування (харчування, лікування та ін.), а не про право власності на тварину на відповідній правовій підставі. Адже в разі змістовного наповнення законодавцем поняття «утримання тварини» з ракурсу права власності на неї означений термін був би сформульований як «власник тварини» або ж «володілець тварини». Наведене дозволяє дійти висновку про те, що законодавцем під особою, що утримує тварину, мається на увазі особа, яка забезпечує цю тварину можливістю до існування.

Окрім цього, не зрозуміло, чи ототожнюються законодавцем у даному випадку терміни «утримання» та «перебування під наглядом», оскільки тварина може перебувати на утриманні однієї особи, а нагляд за нею здійснюється іншою особою (наприклад, у разі перебування коней у спеціально облаштованих конюшнях. Знов таки двояко можна трактувати випадок, коли особа, яка здійснює нагляд на твариною, нагодує її, адже в цьому випадку нею будуть здійснені функції утримувача – особи, що забезпечує тварину можливістю до існування).

Отже, виникають відповідні складнощі при визначенні суб'єкта відшкодування шкоди, спричиненої твариною, яка у часовий період спричинення шкоди не перебувала під наглядом особи, що її утримує, а, наприклад, була або тимчасово передана іншій особі без

укладання відповідного договору, або ж була передана під нагляд іншій особі на відповідній правовій підставі (надана в оренду для племінної справи тощо).

Не враховано у вітчизняному цивільному законодавстві й наступного нюансу: чи виступає особа, що утримує тварину, яка спричинила шкоду, суб'єктом відшкодування цієї шкоди, в разі, якщо означена тварина вийшла з-під нагляду особи, що її утримує (втекла або заблукала). ЦК України містить наступне положення: «...особа, яка затримала бездоглядну домашню тварину, може на час розшуку власника залишити її у себе на утриманні та в користуванні, або передати іншій особі, якщо ця особа може забезпечити утримання та догляд за твариною з дотриманням ветеринарних правил...» [3]. Наведене можна розцінювати як додатковий аргумент на перевагу ототожнення терміну «утримання тварини» із забезпеченням тварини коштами до життя, а не з правом власності на неї. Звертає також на себе увагу протиставлення понять «утримання» та «догляд», що також дозволяє дійти висновку про різне смислове навантаження визначень «утримання тварини» та «перебування тварини під наглядом». Втім, суб'єктом відшкодування шкоди, спричиненої твариною, що заблукала або втекла, відповідно до положень чинного законодавства буде виступати особа, що утримує тварину.

Далі, відповідно до ЦК України, шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє об'єктом [твариною], утримання якого створює підвищену небезпеку. До джерела підвищеної небезпеки в даному випадку віднесена діяльність, пов'язана з утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює та інших осіб. Тобто, на відміну від положень Закону України, законодавцем в даному випадку чітко визначено суб'єкта відшкодування шкоди, спричиненої окресленим колом тварин. Отже, можна припустити, що дана норма запроваджена з метою полегшення виявлення суб'єкта відшкодування шкоди, завданої відповідною категорією тварин, стимулювання володільця тварини до належного виконання обов'язків щодо неї тощо.

Між тим, постає ряд питань при аналізі терміну «володіння твариною». Володінням у цивілістиці визнається достатньо тривале, стає, забезпечене від стороннього впливу фізичне, реальне панування над річчю (фактичне панування, поєднане з наміром володіти річчю) [4, 274]. Відповідно до ЦК України, володільцем чужого майна є особа, яка фактично тримає його у себе. Значення наведеної дефініції – «володілець тварини», в обох випадках є дещо звуженим стосовно такого специфічного об'єкту цивільних прав як тварина, оскільки остання має біологічно обумовлену необхідність у споживанні продуктів харчування, води, необхідність у просторі, що надає можливість для руху тощо. Одне фактичне тримання тварини є недостатнім для її існування як об'єкта відповідного правовідношення та як біологічної одиниці взагалі. Володіння за відповідних умов має бути нерозривно пов'язане з утримання тварини, точніше, утримання може «поглинатись» володінням і виступати цільною правовою категорією.

Отже, на теперішній час вітчизняним цивільним законодавством в якості суб'єкта відшкодування шкоди, спричиненої твариною, виступають дві категорії осіб: особа, що утримує тварину, та особа, яка виступає володільцем тварини. Обидві правові конструкції є певною мірою недосконалими при визначенні особи, яка має відшкодувати шкоду, спричинену твариною та викликають відповідні складнощі при застосуванні їх у практичній діяльності.

Таким чином, вважаємо за необхідне внести наступні зміни до положень цивільного законодавства України. Зокрема, необхідно розмежувати правовий статус суб'єкта відшкодування шкоди, спричиненої твариною, та виділяти фізичну особу й юридичну особу, які утримують тварину. До юридичних осіб відносяться, зокрема, науково-дослідницькі організації, інститути та інші установи, у віданні яких перебувають експериментальні

тварини. Пропонуємо родову категорію, яка включає до себе «особу, яка утримує тварину» та «особу, яка є володільцем тварини». Узагальненою дефініцією буде «опікун тварини», особа, яка утримує, наглядає або володіє твариною на відповідній правовій підставі.

**Література:**

1. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження»//Відомості Верховної Ради України, 2006, № 27, ст.230

2. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений//Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова - 4-е изд., дополненное. - М.: Азбуковник, 1999. - с. 944

3. Цивільний Кодекс України//Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 40-44, ст. 356

4. Скловский К.И. Собственность в гражданском праве: Учеб. практ. пособие. – 2-е изд. – М: Дело, 2000. – 512 с.

***Науковий керівник:** д.ю.н., професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна Мічурін Є. О.*